

לקראת הקמת האקדמיה לשון העברית

זיכרון דברים

של

האספה הכללית הפומבית לקראת הקמת האקדמיה לשון העברית *

- - -

מדברי פרופ' ניה טור-סיני:

ראש מושלנו, יושב ראש הסתדרות הציונית העולמית, רקטור האוניברסיטה
עברית וקהל נכבד!

אחרי הכנות מרובות והתייעצויות ממושכות של שנים התכננו היום לפני שעות מעטות
חברי ועד הלשון העברית בארץ כללית, לשם הצבעה והכרעה סופית
על דרכי הקמתה של האקדמיה לשון העברית, שאליה שאפו מייסדיו הראשונים של
עד הלשון, אליעזר בנ-יהודה זיל וחבריו לפני ששים שנה. חותם חיים היא עמנוא במדינת
ישראל ובתפות, שתקום אקדמיה זו לשון העברית. שתהיה לה הסמכות לקבוע את
חויק לשונו המודשת לשם צורכי החיים בכל רוחבם על יסוד מחקר לשונו העתיקה;
הייא לשון המקורות הקדושים לנו שםם שבעמו כוח ודחיפה לנו, שהתרחש נגד עינינו
בתהיות העם והארץ, ובשבב לשון שנחשה במתה, לחיים מלאים, והגיעה השעה למלא
חובתונו זו עם הקמת המדינה.

ברור היה לנו, כשחיפשנו את הדרכים לייצרת האקדמיה, שהסמוכות צריכה להינתן
לה על ידי מוסדות השלטוןלאומיים העולמיים שלנו: ממשלה ישראל, באת כוח היישוב
בארצנו ומדינתנו, שהיא הקובעת חוק ומשפט בכל דרכינו בארץ; הסתדרות הציונית
העולמית, הפעלתה בשם כל בני עמו בתפות-תבל, הרשות השלטת במדינה זו שבדרך
לאرض ישראל, הסתדרות זו שנטלה על עצמה, כאחד מנושאי העבודה העיקריים, אף את
מפעלי התרבות והחינוך, המתבטאת בראש וראשונה בלשונו; ומוסד המדע העליון בארץ,
האוניברסיטה העברית בירושלים, שמחקר לשונו בעבר ובזהות הוא אחד ממרכזי
פעולתה, והמשתתפת גם עד היום ברוח ובוחומר בעבודת ועד הלשון העברית. וברור
היה לנו עם זאת, שאין להקים אקדמיה לשון העברית בארצנו אלא מתוך רציפות מלאה
עם עבודה ועד הלשון, שלמעשה מילא את תפקידה של אקדמיה כזו זה שים רבים:
עד הלשון זהה, שבבחירה קפדיות צורפו אליו זה אחר זה מטובי החוקרים הבולטים
העסקים במחקר הלשון, ומטובי הספרים היוצרים, אשר יצירויותם מרחיבות את אפקיה

* אספה זו נתקינה ביום ז' לחנוכה ב' בטבת תש"ט, (3.1.49) משעה 7.30 בערב באולם המויאן
[בחל אביב]. לפני האספה הפומבית התקיימה אספה של חברי סגורה שהחלטותיהם נמסרו כן
בדברי נשיא ועד הלשון פרופ' טור-סיני. [פאן נמסרים הדברים בחלקם].

ומעשורות את אוצרותיה של שפטנו; ועד הלשון זהה, אשר על סמכותו לשמש יסוד לאקדמיה הגדולה ללשון העברית מעידים קובצי זכרונותיו המרובים, שישה עשר חברים של הרביעון "לשונו", ספרי המחקרים הלשוניים שהוציא, פרקי לשון לגם שפרסם ברבים, השורה הארכאה של מילוני ועד הלשון,لوحות שימושיים למקצועות החיים השונים, חוברות על דרכיו לשון וכתיב, השתתפותו ועידודו במפעלים לשוניים במחקר ובחיים מכל הסוגים, ופעולתו הענפה בציבור במתן תשובה בכתב ובבעל פה, בהרצאות ובשיחות אישיות, לקהל גדול של הפונים אליו בשאלותיהם ובספקותיהם; מפעל עצום זה, שעדרות לו שומרה בכרתסת ועד הלשון בירושלים, המUIDה על רובותם של מליים, שנקבעו או שנקבעו צורען והוראתן המדוקית בפועל חברי הוועד וחברי הוועדות המקצועיות וחבר עובדים מצומצם ומאמן.

ברור היה אפוא, שעם הקמת האקדמיה ללשון העברית, עם הרחבת הסמכות ועם החמרת הדרישות לגבי אוטם האישים, שימצאו ראויים לשמש כחברים באקדמיה, אין יותר על הרציפות עם עבדות ועד הלשון וחבריו, שעבדו בעבודה זו עד כאן, ואשר ניסזם הרבה במשך שני דורות התהיה חשוב הוא לנו גם במסגרת הנאצלה של הבניין החדש, שיקום במקום היישן.

על יסוד שיקולים אלו הגיעו האספה הכללית של ועד הלשון לידי החלטות שישמשו הוראות לדרכים בתקמתה של האקדמיה ללשון העברית, ובשם חברי הנני מתכבד להביא את ההחלטה האלה כהצעות לפני שלטוניותנו הלאומיים, המיזוגים גם כאן, ולאלה הן החלטות:

"על יסוד החלטות קודמות, שנותקבלו באספה הכללית של ועד הלשון העברית מיום ט' שבט תשי' בתל-אביב, בישיבות הוועדה לראיונייזציה והוועד המרכז'י בירושלים ביום' כ' בתבנת תשי' עד דרכים אלו להקמת האקדמיה ללשון העברית:"
(1) ועד הלשון העברית מתפרק על מנת שתקום במקומו ומתחכו האקדמיה ללשון העברית.

התפרקתו זו תצא לפועל עם התקנון האקדמי ביישיבת הראשונה, ועד אז ימשיך ועד הלשון בתפקידו. ועד הלשון מצהיר, שהacademia תהיה יורשתו החוקית, לכל וכיוותיו וחובותיו.

(2) ועד הלשון בוחר שמויה החברים כחברי האקדמיה, אשר יחד עם בא"ס כוחם של מוסדות אחרים יהו את חבר הבוחרים לאקדמיה. המוסדות האחרים, שיתבקשו לשלווה בא"ס כוחם הבחירה הבודדים, יהיו: ממשלה ישראל, ההסתדרות הציונית העולמית והאוניברסיטה העברית. הממשלה וההסתדרות הציונית ישלווה כל אחת שני בא"ס כוח, והאוניברסיטה - בא"ס כוח אחד.

(3) האקדמיה תהיה מורכבת לפי שעה מכץ חברים מארץ ישראל ומהמשה החברים מחוץ-ארץ, ככלומר נוסף על שמויה החברים, שנבחרו באספה ועד הלשון, יבחר חבר הבוחרים עוד ט' חברים מן הארץ.

4) תוארים של שאר חברי ועד הלשון לשעבר יהיה "חבר יועץ" של האקדמיה. נוסף על כך מותר יהיה לבחור עוד חמישה אנשים בתואר "חבר יועץ" בין מתושבי ארץ ישראל ובין מאנשי חוץ-לאראן.

5) ועד הלשון העברית מייפה את כוחו של הוועד המכון, המורכב מן הנשיים והמוסכרים, להמשיך בתפקידו עד לאספה הראשונה של האקדמיה לשם עיבוד הצעת התקנון של האקדמיה, ניהול המשא-וחמתן עם המוסדות וביצוע כל שאר הפעולות הדרשות ליסודות האקדמיה".

בבחירות החשאיות, נערכו בהמשך האספה, נבחרו שמונה האנשים האלה, חברים ראשונים באקדמיה וכחברים בחבר הבוחרים מטעם ועד הלשון:

יעקב נחום אפשטיין	משה צבי סגל
ישראל דוד קאסוטו	יצחק דב ברקוביץ'
יוסף קלוזנר	אשר ברש
דוד שמעוני	נפתלי הרץ טור-סיני

ברוח החלטות והצעות האלה פנו אל מוסדות הציבור שלנו, אל ממשלת ישראל המוגנית, ובמיוחד אליך, ידידנו מר דוד בן-גוריון, ראש-ראש הממשלה, אשר גם עד עכשיו הראית התענייניות ערוה כל כך למפעלו ולצורך לשונו בכלל, שתואיל להביא את החלטות והצעות האלה לפני האספה המכוננת של מדינתנו, העומדת להיבחר ולהתכנס בשובועות הקרובים, למען תכריו היא מצדה על הקמת האקדמיה, למען תשלח לנו את בא-יכوها, שישתתפו איתה בחירת החברים לאקדמיה, למען תקים היא, בשיתוף עמנו ועם יתר המוסדות, גוף מנהל, ועד מנהל, שיפתח על עינינו של המוסד, ולמען תקציבו היא מצדה את חלקה בהזאות מוסדנו, חלק מכיריע זה, הרואיו למעמד המדינה במפעלו. ומוניהם אנו אל הסתדרות הציונית העולמית. ואל האנשים העומדים בראשה, שילחו גם הם את בא-יכום לנוף הבוחר ולוועד המנהל של האקדמיה, ושיקיצו גם הם מצדם את יתר הסכומים הדרושים לביצוע המפעל, כוגודל משקלה של התנועה הציונית בעולם במפעעל החינוך והתרבות בעמנו. הרוי אקדמיה חדשה זו תשף בעבודתה גם ממיטב חוקרי הלשון ומטובי הstoryרים היוצרים בה בכל ארצות תבל, ופעולתה תהיה מופנית גם לאחינו אלה שבתפוצות, כדי שתשתמש לשונו החיים וספרותה קשור רוחני נפשי בינו לבין כל אחינו, למען יהיה עם אחד, לאומה מאוחדת בלשונה ובתרבותה, בארץ ובהפוצות.

ומוניהם אנו אל האוניברסיטה העברית, שתשתף גם היא פעולה איתה, כמו שעשתה זאת עד היום. ודאי, אין עורתה החומרית של האוניברסיטה למפעלו יכולת להיות גדולה; אבל יקרה לנו אותה רוח-אחיהם של עובdot גומלין, שהייתה קיימת בין האוניברסיטה העברית ובין ועד הלשון, אבי האקדמיה, עד היום, עובdot גומלין, שמננה נתרבו שני המוסדות: האוניברסיטה, שעובד הלשון נתן לה את המונחים לעובודתה, ועד הלשון, שלא היה יכול לפעול בלי עורת המוסד הגדל על הר הצופים ובעלי המקצוע במדע שבו ובלתי אוצר הספרים שברשותו.

ובהודנות זו מובעת תודתנו גם לכל יתר מוסדות המדע בארץ, ובראשם לטכניון העברי בחיפה, ששיתפו אצנו פעולה, ולקהן הנאמנים לשין העברית בכל אטר ואטר, שישום חשוב לנו גם להבא, ולמוסדות אלו שטיינו את ועד הלשון סיוע חמרי, מוסד בייאליק שלל יד הסוכנות העברית, קרן ייל גולדברג ויל, הקרן של היהודי אמריקה, ועוד ועוד.

דבר כביר ונשגב הוא העומד נגד עינינו. אם גודלה הייתה פולחן ועד הלשון עד כה, גודלה ורחבתה כפלי כפליים תקופה פולחן האקדמיה לשין להבא, ואמצאים גודלים דרישים לביצוע תכנית המפעלים במחקר ובמעשה, שכבר הותוו לה ראשי קווים: במילון היסטורי גדול ומקיף, במילון אקדמי למשה, בספר דקדוק מקיף וקובע לשונו, ביצירת מילונים למקצועות שונים, לצבאי, למוסדות המדינה ועוד ועוד ...

או פונים אל שלטונות עמו היوم לתת למוסד, שיקום מתחזק ועד הלשון ויישם אקדמיה לשין העברית, את השם המגייע לנו, את השם, הפרסום והסמכות, הרואים לצורכי העם, כאשר אחריו הניצחות בשדה הקרב עליו לפנות למפעלי רוח בלשון זו, שבצדיה לא הייתה לנו מדינה ולא יכולנו להפיח בלב בניינו רוח זו, שנתנה לנו את הניצחון. ועד הלשון העברית ימשיך בעבודתו עד שיושים כינון האקדמיה, שהיא תירש את מקומו ותרים את מפעלו.

יהיו עד הלשון העברית! תהי האקדמיה לשין העברית! תהי מדינת ישראל ועם ישראל באשר הוא שם!

לשונו" כרך ט"ז, עמ' 250-254.

מדברי הפרופ' יוסף קלוזנר

זה שנים, שפסק ועד-הלשון מלヒוות "עוד" ועשה מוסד לשוני גדול, שככל ועדות לשניות לשירות ומוסקים בו חכמים ובعال"ם מקצוע לעשרות. עוד לפני עשרים ושמונה שנים כבר הרגיש בנ"יהודה, שאין זה, "עוד-לשון" אלא הרבה יותר מזה. וכך או חלם על אקדמיה לשונית בירושלים. שקרה לה בעברית בשם "מדרשת-הלשון". אבל או קשה היה להסכים לשינוי עיקר זה. כי אקדמיה לשון היא על-פי עצם מהותה וطبעה מוסד מלכתי גדול. להחלטותיה של אקדמיה צריך שהיא תוקף לאומי כללי, ואו לא תהיינה דעתות-יחידים בלבד. אין זאת אומrette, שהמדינה תשתלט עליה. דבר זה אוינו נהוג בשום אקדמיה. אבל צריך שהאומה והמדינה כאחת תראינה באקדמיה לשין העברית את המוסד המחוקק העליון של הלשון הלאומית, שהחלטותיו האחרונות הן חוק-ולא-יעבור בענייני-הלשון.

כיממרות התפתחותה הנפלאה, כמעט שהייתי אומר הণיטות, של הלשון העברית ביהود בשלושים השנים האחרונות, מיום שנעשתה לא רק לשון מדברת אלא אף לשון רسمית, עדין הרבה דברים בתוכה תלויים ועומדים ללא הכרעה...

אין ספק בדבר: כל העבודה המרובה בכמותה והגדולה באיכותה של תחיית-הלשון אינה יכולה עוד להיות תפקיד של "זעדר", והוא זה אפלו ועד השוב כוועד-הלשון שלנו, שיש זכויות נדולות ומרובות למיסדיו, ראשיו וחבריו. עבודה גדולה צריכה צריכה לישות בידי מוסד גדי. ומוסד לשוני גדול כזה היא אקדמיה ללשון העברית. היא רק היא יכולה להיות הרגיגלאטור האמתי, המדריך ומכוון של הלשון העברית בדרך אל התהיה התchiaה השלמה.

ויש לזכור: לאקדמיה ללשון יש תפקידים גדולים וחשובים, שלא היו ולא יכולו להיות לוועד-הלשון, וועד-הלשון נוסד לשם פיתוחם והרחבתם של הלשון העברית החיים ושל הדיבור העברי החי. ואולם הלשון העברית קיימת יותר משלושת אלף-שנים ובעברו עליה חליפות ותמורות-הרבה. היא נתפתחה ונשתנה בפנימיותה וקלטה גם השפעות מרבות ממחוז. היא הושפעה מכנענית ומצרים, מאשורית-בבלית ופרסית, מארמית וסורית, מיוננית ורומית, מערבית וכמעט מכל הלשונות הגרמניות, הרומניות והסלזיות. כל זה דרש חקירה عمוקה ומוסעפת, ששם חוקר ייחידי, והוא אפלו גדוֹל שבגדוֹלים, איןנו מוכשר לבצע אותה לבדו. חקירה כזו יש לה ערך מדעי עצמי גדוֹל; אבל היא גם היסוד והבסיס של החיאת הלשון העברית בהווה. וחקירה כזו יכולה וצריכה לישות על-ידי חבר גדול של מלומדים, שככל אחד מהם יתן את חלקו לעובדה ענקית זו. כי רק מתווך עבודה משותפת של חכמים וחוקרים יכול להיזכר המילון העברי האקדמי, הגדול, שהעולם התרבותי, היהודי ואף הכלתי-יהודי, מצפים לו, וחבר-מלומדים זה, שישבו בו שבת-אחים חוקרים מן הארץ ומהווילארץ, ואף מלומדים נוצריים ומוסלמים ישתתפו בו ברבות הימים, הוא הוא האקדמיה ללשון העברית, שהוכרו עליה היום הגיגית ברשותה של משלחת-ישראל ובנכחותם של שריד-הממשלה ושמקום הנכון הוא המרכז הנצחי של עם-הספר, שלא יחליף אותו ולא ימירנו לעולם – ירושלים.

ואין איש מאתנו מעלים מעינו את האחריות המוסרית הגדולה והכבדה, שאנו נוטלים על עצמנו, כשהנו מעזים לסייע אקדמיה ראשונה, ללשון העברית, שבودאי תבואהنا אחריה אקדמיות לספרות ולאמנות, למדעי-הטבע ולמדעי-הרווחה. ידעונו גם ידעונו את קו צידנו ואת מיעוט כוחותינו החומריים והרוחניים. ידעונו גם ידעונו, שהאקדמיה היא המוסד העליון למקצוע תרבותי בכל מדינה תרבותית ושאן כבוד גדול לאש המדע, הספרות והאמנות מהו רבן ארצה ומקדשה ושם ראה עלייה בגולותה ובטלותלה במשך אלפי-שנים; לשון, שבה ניתן "ספר-הספרים" لأنושיות וה תלמוד והמדרשי – לעם-ישראל; לשון, שבה נתחברה הספרות הפיטות והפילוסופית של מקופת-ספרד ושבה נוצרה הספרות העברית החדשה, שמהוריים בה ככוכבים מושדים, מספרים וחוקרים גדולים, שאלמלאם הם לא הייתה ציונות ולא הייתה קמה מדינת-ישראל, – לשון כו' ראיyi שיווצר בשביבה, ביחיד עם תקומה של מדינת-ישראל, מוסד עליון, שיטפה ויפתח אותה. שיטפל בכל בעיותה, שיקור בכל תקופותיה ובכל מה שנתחדש בה במשך אלפי-שנים.

ודבר זה יעשה המוסד העליון, המוסד הרם והנישא – האקדמיה ללשון העברית, שאנו מאושרים להציג את ייסודה בבירתה הומנית של מדינת-ישראל ביום-זיכרון גדול לנו, בזאת חנכה, תש"ט.

שם, עמ' 262–285.

מתוך דוחה של הוועד המכין לייסוד האקדמיה ללשון העברית*

(טבת תש"ט – אולול תש"ג)

אחרי האספה הכללית הפומבית של ועד הלשון ביום ב' בטבת תש"ט בתל-אביב המשיך הוועד המכין לייסוד האקדמיה** בפעולות לביצוע התכנית בהתאם להחלטות, שהוכרו עליין באספה זו. הוועד המכין נשא ונונצ' עם ראש הממשלה בדבר שיתוף הממשלה בתקציב המוסד ובדבר הפעולות לייסוד האקדמיה.

לאחר רשות בא"כ כוח הוועד המכין עם נציגי הממשלה, והודיעו ראש הממשלה במכtab מיום ו' באולול תש"ט, שלדעתו דרישה حقיקת חוק האקדמיה קודם לייסודה. משרד המשפטים נתקבש להכין הצעת חוק על האקדמיה, וונתנה ועדה מטעם הממשלה, שהבריה היו: ד"ר מ' סוליאלי (יויר) מטעם ראש הממשלה, הרב א' חן מטעם שר הדתות, ד"ר א' יידין*** מטעם שר המשפטים וה' ש' שפאנ מטעם שר החינוך והתרבות.esisiso כיסוי לדין הוועדה שימושו באיש"פ-פרקים להצעת חוק, שעובדו במוכירות ועד הלשון. בשלוש ישיבות, שהתקיימו ביום ט'ז במרחxon, כי' במרחxon, ו' בכסלו תש"י, בהשתפות נציגי הוועד המכין, ביררה הוועדה את כל הפרטיהם הקשורים בהקמת האקדמיה ואישרה פה אחד את "הצעת חוק האקדמיה לשון העברית, תש"י – 1950", כדי להביאה באמצעות החוקיקה לאישר הכנסתו כחוק הצהרתי. לפי הצעה זו בנטוהה מיום כי' בטבת תש"י, "תקבע האקדמיה עצמה את מספר חבריה ואת הרכבה. הרכב היסודות של חברי האקדמיה יבחר על ידי חבר בוחרים, שהם שני בא"כ כוח הממשלה, שמונה בא"כ כוח ועד הלשון העברית, שני בא"כ כוח ההסתדרות הציונית העולמית ובא"כ כוח אחד של האוניברסיטה העברית". ההצעה קובעת שהאקדמיה תעsha למחקר הלשון העברית לתקופותיה ולענפיה ותוכנן את התפתחותה, אבל אינה אומרת דבר בדבר תוקפן של החלטות האקדמיה ...

במשלל, שנערך בין חברי ועד הלשון על שמו של המוסד החדש, השיבו כל המשתתפים בו, שאין לקרוא למוסד אלא בשם "האקדמיה ללשון העברית", שהוא השם המביע את מלאו משמעו של המוסד ותפקידו. נdone גם הצעות אחרות, שבאו מצדדים שונים, אבל אף אחת מהן לא נמצאה ראוייה לבוא במקום "אקדמיה".

* נערך ע"פ מסמכים רשמיים ע"י מ' מדן. [MOVAA פאן בקיצוריים].

** הוועד המכין הרכב מן הנשיאים פרופ' נ"ה טור-סיני ופרופ' י' קלונר, והמוציאים ד"ר שי איזונשטיט (שמשת בתפקיד זה עד פרישתו מעבודתו בוועד הלשון בראשית שנות תש"ג), ד"ר ע' איתן, ד"ר ז' בנ-חכים (שמשת בתפקיד זה גם אחר פרישתו ממשרת מוציאי מודיע בוועד הלשון בראשית שנות תש"ט) ומ' מדן.

*** באחת הישיבות ובחילק של העובדה מילאה את מקומו הגב' ד"ר האמן.

הוועד המכין נושא ונתן בוגדים גם עם שר החינוך, שבאו בזה אחר זה במשך חוםן (הא' שז'ר, רמז ז'ל, שרת, דינור).
באייר תש"ב הגיש משרד המשפטים ניסוח מעובד של החוק לממשלה. בניסוח זה הוגדרו תפקידי האקדמיה וסמכותה.
בא' בתומו תש"ג נתפרסמה בירשותות** "הצעת חוק ועד הלשון לישראל,
תש"ג – 1953."

בחצעה זו, שנתפרסמה מטעם הממשלה נאמר:

1. (א) "موقع בזה מוסד עליון למדע הלשון העברית בשם 'וועד הלשון לישראל' ...
2. תפקיד הוועד הוא לכוון התפתחות הלשון העברית על יסוד חקר הלשון לתקופותיה
ולענפיה ...
11. (ב) החלטת הוועד בענייני דקדוק, כתיב או תעתיק, שנותאשרה על ידי שר
החינוך והתרבות ונתפרסמה ברשותות, תחול על מוסדות החינוך והמדע ומוסדות
הממשלה והשלטן המקומי".

הצעת חוק זו הביא שר החינוך פרופ' ב' דינור לפני הכנסת השנייה בישיבותה
רס"ט-ר"ע ביום ב' באב תש"ג**.

בתוך שאר דבריו אמר השר:

חוק בא להקים סמכות עליונה בשטחי הלשון – בייחוד במקרה שטחי לשון, שאיד' אפשר
להם בלי סמכות זו, והם: דקדוק, כתיב ותעתיק (טרנסקריפציה). החלטותיו של ועד
הלשון שיקום תהיינה החלטות מחייבות – לאחר שר החינוך והתרבות יאשר ויפרסם
אותן ב"רשותות" – לגבי מוסדות החינוך, המדע, מוסדות הממשלה והשלטן המקומי.
בחוק לא נאמר דבר על מינוח (טרמינולוגיה), דבר זה אני משאיר לשיקול. יש דעתו
לחיזוק ויש דעתו לשיללה. הכנסת תצטרכ לחתימת אם להרחיב את הסמכות העליונה
גם על שטח זה.

חוק בא להבטיח רמה מדעית מתאימה לסמכות עליונה זו. הוא בא גם להבטיח למוסד
זה עצמאות על-ידי-כך שהחוק קובע את סדרי בחירתם של נושאי הסמכות ואת סדרי
ארגוני של מוסד זה.

...מראשית התנועה לתחיית הלשון הייתה קיימת ההכרה בהכרחיותו של מוסד זה;
הכרה זו הייתה נחלת כל האנשים שעשו בתחום הלשון, והיא הלכה וגברה. יותר מזה,
אני אומר, שהיא הייתה קשרה קשר ארגוני בכל תחומי תחיית הלשון, עוד לפני ששים –
וארבע שנים, בשנות תרצ"ג, נוסד על-ידי חברה "שפה ברורה" בירושלים "וועד הספרות"
או "הוועד הבלשוני", כפי שקראו לו אז, ורק כעבור שנה או שנתיים קרא לעצמו הוועד

* הצעת חוק, גיל' 167, עמ' 214.

** דברי הכנסת, הכנסת השנייה, מושב שני חוב' ל, עמ' 1925-1939.

זהה בשם פחות יהיר – "עוד הלשון העברית..." ועוד זה היה הראשון שניסה להכניס יסוד ארגוני מודיע בדרכּ התפתחותה של הלשון העברית... אך ורק זה לא האrik ימים, אף כי השפעת פועלתו נמשכה. בצורה מהודשת קם הועד עם ייסודה של הסתדרות המורים העברים, לפניהם חמשים שנה בוכרון יעקב...

... ועוד הלשון נוסד רק באספה השניה של המורים העברים בגדה, בשנות תרס"ד. ומואז מילא תפקיד רב-חשיבות בכיוון התפתחותה של הלשון העברית. לא רק בשטח המיניות, בהרחבות הלשון, הרחבה שיטית עליידי בדיקה מתמדת ומדעית בכל אוצרות הלשון העברית מדור דור, שעליידה הצלחה לדלות מהם חטיבות שלמות של תרבות עברית לשונית, ולהכנים אותן למחוור החיים, הוא גם השפיע רבות על תיקון המבטא והכתיב; הוא עמד בהצלחה רבה בויכוחים ובפולמוסים עם סופרים ומלומדים, שראו את עצמן נאמנים על טהרת הלשון ועל שמירת יופיה ועיבבו بعد התפתחותה, והתגנו בכל חוקף להכנסת יסוד של הכוונה, של קביעות המיניות וקביעות השמות.

نم בעבר מילא ועוד הלשון תפקיד מכירע בתחייתה של הלשון העברית ובדרך התפתחותה להיות שפת הדיבור, שפת ההוראה ושפה התרבות העברית המודרנית. ועוד הלשון היה מורכב מבאריכות המורים, הסופרים ואנשי מדע, שהועד צירפם אליו כדי פעעם בפעם. אבל לא הייתה לו כל סמכות משפטית ציבורית, אף על פי שהמוסדות הלימודים קיבלו תמיד את החلطותיו והכרעתו. אך זה אינו די. עם קום המדינה, עם התרבות השטחים, שבהם יש צורך לחדש יומיום, איןנו יכולים להסכים שככל משרד יהיה לו אנשי מדע משלו, מומחי לשון משלה, בלשנים, מסנניהם ומנסניהם. יותר מאשר בשנות קודמות, יש עכשו צורך במוסד מדעי עליין, שהוא הוא יכוון את התפתחותה הטבעית של הלשון העברית.

כיצד עושה זאת החוק? – החוק הזה נותן לועד הלשון סמכות אקדמית עליונה, כמוסד מדעי עליין בענייני לשון, ובהתאם לזה משנה החוק גם את הרכבו; מצד אחד שומר החוק על ייחס הריצוף שבין ועד הלשון העברית לועד הלשון לישראל, ומצד שני כונסו סדרים אחרים במינוו של ועד הלשון, שיש בהם כדי להבטיח את סמכותו המדעית, שאמנם היה מוסד בעל סמכות מדעית עליונה.

חוק זה שייך למערכת החוקים הקשורים ארגונית עם הקומונטו המדינית, תחיתנו הלאומית והਆחותנו המחדשת בארץנו, קיבלתו של החוק עליידי הכנסת וביצועו הם בבחינת חנה רבת-חשיבות בדרך עצמאותנו...

חברי הכנסת, שהשתתפו בויכוח על דברי השר, עמדו בדבריהם על אופן המינוי של חברי המוסד, על שם המוסד, על תוקפם של החلطות, על הרכבו, על תקציבו וכו'}. כולם קידמו את עיקרו של החוק בברכה...

ההצעה להעביר את הצעת חוק ועד הלשון לישראל, תש"ג-1953, לוועדת החינוך והתרבות נתתקבלה פה אחת.

בזה נסתימה פרשה ארוכה בפועלות הוועד המכין – המשא והמתן עם הממשלה לשם

עיבוד הצעת החוק ולשם הגשתו לכנסת. מכאן ואילך היה נתון הדבר בידי ועדת החינוך והתרבות של הכנסת. באיךוח הוועד המכין נפשו פעמים מספר עם יויר הוועדה, חברת-הכנסת שוניה פרסיץ, ובאמצעותה הסבירו לוועדה את דעתם ועד הלשון על פרטי החוק בדבר שם המוסד, בדבר היקף פעולתו וסמכותו, בדבר תקציבו, הרכבו ואופן בחרתו.

הוועדה עשתה את עבודתה בוריות, וביום ט' באולול תש"ג הביא מלא-מקום יויר הוועדה, חבר הכנסת אלימלך רימלט לפני הכנסת בישיבתה שג' לкриאה שנייה ושלישית את "חוק האקדמיה ללשון העברית, תש"ג - 1953". בדברי ההסבר להצעה המעובדת עמד על השינויים, שעשתה הוועדה בנוסח החוק שהוצע לкриאה ראשונה: ...כפי שהברי הבית יכולם לחיותה, שנית הועדה את שם המוסד, ואטו את שם החוק. במקום: "הוועד ללשון העברית בישראל", מציעה הוועדה את שם המוסד: "אקדמיה ללשון העברית".

חברי הוועדה סבורים, שיש לתת למוסד הרפרונטטיבי והעיקרי ללשון העברית את השם המקובל בעולם למוסדות כנון זה, אף-על-פי שהשם הוא לועזי ולא עברי ... שוניה הרכבו של חבר דמיוניים ומספר חברי. חבר המינויים לפי הצעה המתוקנת הוא בן 11 חברים, מהם 5 באיךוח ועד הלשון, 4 באיךוח הממשלה ו-2 באיךוח הסתדרות הציונית.

שינויים קלים הוכנסו אף בשאר סעיפי החוק המוצע. במקום "תמייה" מאת המדינה מדובר בהצעה המתוקנת על השתתפות המדינה בתקציב האקדמיה. בסעיף 11 נוסף המינוח על אותן שטחים, שבhem החלטות האקדמיה מחייבות את המוסדות ... ועדת החינוך והתרבות נתקנסה לישיבה נוספת בהשתתפותם של מ"מ ראש הממשלה ושל נסיה ועד הלשון, ולאחר דיון בשאלת השם "אקדמיה", החליטה שלא לקובע כלל את שם המוסד ולהשאיר את קביעת השם בידי המוסד עצמו. לשיבת ש"ה של הכנסת ביום ט' באולול תש"ג הביא מ"מ יויר הוועדה חבר-הכנסת רימלט לкриאה שלישית את "חוק המוסד העליון ללשון העברית, תש"ג - 1953". לפי הצעה זו "מוסד הוא אקדמיה ללשון ושמו יקבע על-ידי..." .

החוק נתקבל בನוסח האחרון, כלקמן (רשומות, ספר החוקים, 135). לשונו פרך י"ח, עמ' 227-236.

1. דברי הכנסת, הכנסת השנייה, מושב שני, חוב' לו, עמ' 2521-2527, 2567-2568.

2. מ' שרת זיל.